

บทที่ 3

ปรัชญาการศึกษา

กับการเรียนรู้ทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของเด็ก

“... ศิลปแห่งการศึกษานั้นจะไม่สามารถบรรลุถึงความแจ่มชัดอย่างสมบูรณ์ในตัวเองได้หากขาดปรัชญา¹ เพราะปรัชญาจะเป็นตัวนำไปสู่พื้นฐานแห่งความเข้าใจ โดยเฉพาะความเข้าใจในบริบททางการศึกษาที่แท้จริง”

วาทะศิลป์นี้เป็นการแสดงถึงสัจพจน์อย่างหนึ่งของบริบททางการศึกษาที่มองในส่วนของความเข้าใจทางปรัชญา ซึ่งเป็นรากฐานหรือกระจุกเงาในการที่จะสะท้อนไปสู่ความเข้าใจในภาพองค์รวมของการศึกษาได้อย่างแท้จริง เพราะ“ปรัชญาเป็นเรื่องราวของการใช้ปัญญาเพื่อไตร่ตรองในสิ่งที่ตนยังสงสัย หรือในสิ่งที่ตนคิดว่าเป็นปัญหาอยู่ และเป็นการใช้ปัญญาไตร่ตรองถึงคำตอบที่เป็นไปได้สำหรับปัญหาที่ตนยังจิตใจสงสัย”²

ฉะนั้นในเนื้อหาของส่วนนี้จึงเป็นการมองภาพรวมของปรัชญาการศึกษาไทยในส่วนของประวัติความเป็นมา, การรับเอาแนวความคิดเข้ามา รวมถึงการวิเคราะห์ในส่วนของเนื้อหาของปรัชญากับสังคมไทยโดยเฉพาะในสถาบันการศึกษา โดยแยกรายละเอียดของเนื้อหาออกเป็นประเด็นต่างๆ ดังนี้

1. คำนิยาม

มีผู้ที่กล่าวถึงระหว่างปรัชญาและการศึกษาไว้เป็นจำนวนมากแต่ทั้งสองสิ่งนี้เป็นสิ่งที่สอดคล้องกัน ดังนั้นความสัมพันธ์ระหว่างปรัชญากับการศึกษาจึงใกล้เคียงกันมาก ปรัชญาบอกจุดหมายปลายทางและสิ่งจำเป็นของชีวิต การศึกษาบอกวิธีการให้บรรลุถึงจุดหมายปลายทางเหล่านั้น

---

¹ มาร์เจอร์ ไชก์ส, การศึกษากับปรัชญา, (กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิโกมลคีมทอง, 2520), หน้า 5.

² ชัยวัฒน์ อัดพัฒน, ปรัชญาเบื้องต้น, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2528), หน้า 1.

และเรียนรู้สิ่งจำเป็นของชีวิตที่ดี ทั้งปรัชญาและการศึกษาจึงเป็นส่วนที่เกี่ยวข้องกัน ดังที่มีผู้ให้คำนิยามของปรัชญาการศึกษาไว้ คือ

“...วิชาว่าด้วยความรู้อันเกี่ยวกับการศึกษา ซึ่งย่อหมายถึงทั้งวัตถุประสงค์ของการศึกษา เนื้อหาวิชาที่ให้ศึกษาและวิธีการให้การศึกษา...”⁴

“...ปรัชญาเป็นการแสวงหาความเข้าใจในเรื่องของการศึกษาโดยตลอดและอย่างทั่วถึงและตีความออกมาเป็นความคิดรวบยอดอันจะนำไปสู่การปฏิบัติที่เป็นระบบ เช่นการเลือกเป้าหมายหลัก (end) ของการศึกษา หรือนโยบาย (policies) ของการศึกษา...”⁵

“...การถ่ายทอดวัฒนธรรมโดยการศึกษาโดยมีการจัดบรรยากาศ, สภาพแวดล้อม, การเรียนการสอน และกิจกรรมที่ถ่ายทอดวัฒนธรรม คุณธรรม จริยธรรมแบบประชาธิปไตยให้กับนักเรียน เช่นให้มีสถานักเรียน, ให้เยาวชนรู้จักการปกครองตนเอง รู้จักการหาข้อสรุปข้อตกลงด้วยสันติ ด้วยเหตุผล ด้วยกติกาดيمقراطية...”⁶

“...เมื่อเราพยายามที่จะพิจารณาดูการศึกษาโดยตลอดแล้วพยายามที่จะให้ได้ความคิดที่ลึกร่องรอยเกี่ยวกับการศึกษาทั้งหมดนั้นให้สมเหตุผล และให้ใช้ได้ผลให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ สิ่งนั้นก็คือปรัชญาการศึกษา...”⁷

ปรัชญาการศึกษาจึงหมายถึงการรับอุดมการณ์หรือแนวความคิดบางสิ่งบางอย่างมาเพื่อปรับใช้กับวิธีการหรือการศึกษาของตนเอง เพื่อที่จะนำไปสู่การบรรลุวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายบางอย่างในชีวิต

³ วารินทร์ สินสูงสุด, สนธิยา 18, (กรุงเทพมหานคร: พิมพ์ที่พระพัธนา, 2520), หน้า 207.

⁴ ภิญโญ สาร, หลักการศึกษ, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สุภา, 2521), หน้า 82.

⁵ เมธี บิลันธนานนท์, ปรัชญาการศึกษาสำหรับครู, (กรุงเทพมหานคร: บริษัทสำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช), 2523, หน้า 22.

⁶ ปรรพ เหล่าวานิช, “การถ่ายทอดวัฒนธรรมทางการเมืองการปกครอง,” สยามรัฐ (3 มิถุนายน 2535): 6.

⁷ ส.ศิวรักษ์, ปรัชญาการศึกษา, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์เคล็ดไทย, 2516), หน้า 15.

2. รากฐานปรัชญาการศึกษาไทย

ปรัชญาการศึกษาของไทยนั้นมีที่มาไม่ชัดเจนอันเนื่องมาจากลักษณะของความเป็นนามธรรมที่ไม่เหมือนกับแนวทางปฏิบัติที่เป็นรูปธรรม แต่ก็มีผู้กล่าวกันว่าปรัชญาการศึกษาไทยมีที่มา 2 ทาง คือ

2.1 ปรัชญาแบบอุดมคติ (Idealism)

ปรัชญาแนวความคิดนี้ได้เริ่มขึ้นในศตวรรษที่ 19 โดยโทมัส อาโนว(Thomas Arnold) ในประเทศอังกฤษ ซึ่งรับอิทธิพลมาจากศาสนาคริสต์และแนวความคิดของจอห์น ล็อค โดยเน้นถึงการสร้างหรือการอบรมลักษณะนิสัยของบุคคลเพื่อให้เป็นสุภาพบุรุษที่เขาควรตระหนักถึงสิ่งที่ควรจะเป็นและควรประพฤติปฏิบัติ ดังนั้นแนวความคิดนี้จึงให้คุณค่าของบุคลิกลักษณะของมนุษย์มากกว่าความฉลาดของมนุษย์เสียอีก⁸

การศึกษาของไทยในสมัยโบราณตั้งแต่สมัยสุโขทัยจนถึงก่อนเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ.2475 จึงมีลักษณะเป็นอุดมคติ(idealism) คือต้องการให้ผู้ได้รับการศึกษาเป็นบุคคลในอุดมคติเป็นผู้มีความรู้ดีที่สุด มีความประพฤติดีที่สุด มีฝีมือดีที่สุุดและเก่งที่สุด เราจึงเห็นได้ว่าผลงานของคนไทยโบราณดีเยี่ยมกว่าในสมัยปัจจุบัน เช่น กวีนิพนธ์ การหล่อพระพุทธรูป การแกะสลัก เป็นต้น⁹

ดังเห็นได้จากปรัชญาในสมัย ร.5 ส่วนหนึ่งก็รับมาจากปรัชญาในโรงเรียนในยุโรปช่วง ค.ศ.ที่ 19 โดยถือปรัชญาที่เรียกว่า อุดมคติ(idealism) คือถือเอาลักษณะดีที่สุุดและสมบูรณ์ที่สุด เป็นสำคัญ(perfection and completeness) คือมุ่งให้ยึดถือสิ่งที่ดีที่สุุด เหมาะสมที่สุดหรือสมบูรณ์ที่สุด เช่นสร้างเด็กให้เป็นสุภาพบุรุษ(the gentlemen ideal) การเรียนการสอนจะเป็นแบบท่องจำ ครูก็ต้องเป็นครูที่ดีที่สุุดและสมบูรณ์ที่สุด เป้าหมายก็เพื่อนำเด็กไปสู่สิ่งที่ดีที่สุุดนั่นเอง¹⁰

ศูนย์วิทยทรัพยากร

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

⁸ Grolier Incorporated, *The Encyclopedia Americana International Edition*, 9 (1988): 655.

⁹ วิชาน สุชีวกุปต์, สนธิ บางยี่ขัน, *ปรัชญาไทย*, (ภาควิชาปรัชญา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2537), หน้า 99.

¹⁰ สุดใจ เหล่าสุนทร, *ความเข้าใจเกี่ยวกับการศึกษา*, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ เกล็ดไทย, 2517), หน้า 92-106.

2.2 พุทธปรัชญากับการศึกษาไทย

ส่วนอีกแนวทางหนึ่งนั้นกล่าวกันว่าปรัชญาการศึกษาของไทยเป็นแบบพุทธปรัชญาซึ่งเป็นแนวทางที่ฝังรากกับสังคมไทยมาช้านาน คือ ตั้งแต่เริ่มแรกการศึกษาไทยตั้งแต่สมัยโบราณ(ช่วง 1350-1850) ระบบการศึกษาได้เริ่มขึ้นที่วัด, สำนักราชวัง และในครอบครัว ซึ่งทั้ง 3 สถาบันนี้จะเป็นต้นกำเนิดที่สำคัญของการศึกษา¹¹ โดยเฉพาะวัดจะมีอิทธิพลเป็นอย่างมากต่อการสอนและเผยแพร่การศึกษาซึ่งเป็นการศึกษาในโครงร่างของพุทธศึกษา คืออิงอยู่กับศาสนาและจริยธรรม ดังมีคำกล่าวที่ว่า

“...ศาสนาเป็นสิ่งที่ฝังใจอยู่ทุกวันตั้งแต่ขณะที่เข้าโรงเรียน ไปจนตลอดชีวิต การศึกษากับศาสนาแยกกันไม่ได้ ถ้าขึ้น แยกจะต้องเป็นผลร้าย ดังที่เราเห็นเป็นพะยานอยู่ทุกวันนี้...”
มหาอำมาตย์โท พระยาอินทรมนตรี(พ.ท.ใจลส์)¹²

ดังนั้นตลอดระยะเวลาหลายร้อยปีในอดีตนั้น ประเทศไทยจึงได้ยึดถือเอาพุทธธรรมเป็นแนวทางในการจัดการศึกษา ในเมื่อคนไทยในอดีตยึดถือเอาพุทธธรรมเป็นหลักในการดำเนินชีวิต การจัดการศึกษาโดยมีพุทธธรรมเป็นแนวทางจึงสอดคล้องกับสภาพของการดำเนินชีวิตของคนในสมัยนั้น¹³

และต่อมากระทรวงศึกษาก็ยังได้พยายามส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการศึกษาพุทธศาสนา และจริยธรรมซึ่งจะเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการรักษาและควบคุมความประพฤติของมนุษย์

ศูนย์วิทยทรัพยากร

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹¹ “The Development of Education and The Development of Science and Technology,” Thai Studies Program, Chulalongkorn University

¹² “ประมวลข้อคิดทางการศึกษาของไทย,” คณะกรรมการฝ่ายการศึกษาของคณะกรรมการแห่งชาติ จัดพิมพ์เนื่องในปี่หนังสือระหว่างชาติ 2515.

¹³ จิตรกร ตั้งเกษมสุข, พุทธปรัชญา กับ ปรัชญาการศึกษาไทย, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์เคล็ดไทย, 2525), หน้า 26.

ให้เป็นไปในทางสันติสุข โดยผ่านทางวัฒนธรรมที่ถ่ายทอดสืบต่อกันมา¹⁴

วัดจึงมีอิทธิพลต่อสังคมไทยมาช้านาน โดยมีพระสงฆ์เป็นเสมือนครูบาอาจารย์ในการให้การอบรมสั่งสอน ดังนั้นพุทธธรรมจึงเป็นสิ่งที่แฝงมาพร้อมกับตัวปรัชญาจนแยกจากกันไม่ออก จึงอาจจะกล่าวได้ว่าปรัชญาของสังคมไทยก็คือ พุทธปรัชญาหรือพุทธศาสนา ซึ่งมีองค์ประกอบคือ ไตรลักษณ์, ปฏิจสงมุปาบท, อริยสัจ 4, มรรค 8, ชันท์ 5, อกุศลมูล 3 เป็นต้น โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อ¹⁵

1. ให้อริยสัจ (รู้จักชั้น 5) เพื่อแก้ปัญหาทุกข์ของตนเองให้หลุดไป เพื่อไปสู่เสรีภาพ
2. ให้เกิดความรู้และคิดเป็น (ปัญญาธรรม) เพื่อเป็นเครื่องมือในการดับทุกข์ และแก้ไข ปัญหาหรือปรับปรุงสภาพของสังคม
3. เพื่อให้เกิดคุณธรรมและศีลธรรมขึ้นในใจเพื่อช่วยสร้างสัมพันธภาพอันดีในหมู่มนุษย์ ก่อให้เกิดสันติสุขในสังคม

ส่วนการจัดการศึกษาด้านจริยศึกษา ก็เพื่อพัฒนาคุณธรรมให้เกิดขึ้นในตัวบุคคลใน ฐานะที่เป็นส่วนประกอบของสังคม การอยู่ร่วมกันอย่างสันติ การรู้จักควบคุมตัวเอง ชัดเกลากิเลส ความโลภ โกรธ หลง เพื่อลดการมองตัวเป็นใหญ่ ลดความเห็นแก่ตัว การถือว่าตนเป็นของตน¹⁶

จุดมุ่งหมายการศึกษาจึงเป็นความหลุดพ้น (วิมุตติ=freedom หรือ อิสระภาพ) คือภาวะที่ พ้นจากความบีบคั้น ผูกมัด และมีความเป็นใหญ่ในตัว ซึ่ง อิสระภาพนั้นมีความหมายใน 2 ลักษณะ คือ¹⁷

ในทางลบได้แก่ความหลุดพ้นจากอำนาจครอบงำของสิ่งอื่น และในทางบวกได้แก่ความ เป็นใหญ่ในตัวเอง การศึกษาจึงมีวัตถุประสงค์เพื่อทำให้ชีวิตเข้าถึงอิสระภาพ คือทำให้ชีวิตหลุดพ้น จากอำนาจครอบงำของปัจจัยแวดล้อมภายนอกให้มากที่สุด และมีความเป็นใหญ่ในตัวในการที่จะ

¹⁴ ดารา ทีปะปาล, สังคมวิทยาการศึกษา, (กรุงเทพมหานคร: สถาบันราชภัฏบ้าน สมเด็จเจ้าพระยา, 2538), หน้า 115-116.

¹⁵ สาโรช บัวศรี, ปรัชญาการศึกษาในจุดยืนและทิศทางการศึกษาไทย, (สมาคมการ ศึกษาแห่งประเทศไทย บริษัทสำนักพิมพ์วัฒนาพานิช จำกัด, 2518), หน้า 6-7.

¹⁶ ประภาศรี สีหอำไพ, พื้นฐานการศึกษาทางศาสนาและจริยธรรม, (กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2535), หน้า 6.

¹⁷ พระราชวรมุนี, ปรัชญาการศึกษาไทย, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์เคล็ดไทย, 2518), หน้า 39-40.

กำหนดความเป็นอยู่ของคนให้ได้มากที่สุด โดยที่อิสรภาพนั้นสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ส่วน คือ¹⁸

1) อิสรภาพที่เป็นพื้นฐานของชีวิต คือการพยายามหลุดพ้นจากการครอบงำจากปัจจัยแวดล้อมภายนอก(ธรรมชาติ) ไม่ให้ปัจจัยภายนอกเหล่านั้นเข้ามาครอบงำ แต่ให้เข้าใจและรู้วิธีการที่จะเข้าไปเกี่ยวข้องกับธรรมชาติเหล่านั้น คือสามารถปรับตัวเองให้เข้ากับธรรมชาติ และสามารถพัฒนาสิ่งแวดล้อมให้เกื้อกูลแก่การดำรงอยู่กับตนเองได้

2) อิสรภาพทางสังคม คือการที่มนุษย์ได้หลุดพ้นจากอำนาจครอบงำการกดขี่ แข่งขันของมนุษย์ด้วยกันมาเป็นการร่วมมือกันเพื่อที่จะทำประโยชน์ให้แก่กัน นั่นคือเป็น“การใช้หลักของการเป็นกัลยามิตรต่อกัน รวมทั้งพัฒนาความสามารถในการคิดอย่างมีเหตุผล”¹⁹

ดังนั้นถ้ากล่าวอย่างสรุป กระบวนการศึกษาจึงหมายถึง กระบวนการแก้ปัญหาหรือทุกข์ โดยใช้ปัญญาแทนค้นหาเพื่อทำลายอวิชชา และให้สิ่งที่สุดท้ายก็ควรกำจัดตัดค้นหาไปด้วย เพื่อไปสู่ฉันทะและกรุณา การศึกษาจึงเป็นการแสวงหาอิสรภาพ เช่นจะเห็นว่าเด็กมีความอยากรู้อยากเห็นอยู่ตลอดเวลาซึ่งเป็นสัญญาณของการใฝ่อิสรภาพ²⁰

3. รัฐกับปรัชญาการศึกษาไทย

รัฐนั้นถือได้ว่าเป็นสถาบันที่สำคัญอย่างสูงต่อการกำหนดโครงสร้างของระบบสังคมทั้งหมด โดยเฉพาะแนวความคิดของการวางระเบียบรากฐานทางการศึกษา และที่สำคัญที่สุดก็คือเป็นกลไกในการกำหนดแนวความคิดทางปรัชญาซึ่งเป็นพื้นฐานที่สำคัญของรูปแบบการศึกษาอีกด้วย ดังนั้นในส่วนนี้จึงเป็นการศึกษาในบทบาทของอำนาจรัฐ ซึ่งแบ่งระดับแนวความคิดออกเป็น 2 ส่วนคือ

¹⁸ พระราชวรมณี, ปรัชญาการศึกษาไทย, หน้า 6-9.

¹⁹ ธรรมเกียรติ กันอริ, “บางมิติของความคิดปฏิรูปการศึกษา,” มติชน (26 มกราคม 2530): 13

²⁰ เรื่องเดียวกัน, หน้า 30-32.

3.1) รัฐกับการครอบงำ

สมัยโบราณก่อนเข้าสู่สมัยรัตนโกสินทร์นั้น “โดยทั่วไปแล้วผู้นำรัฐจะให้การศึกษาเป็นเรื่องที่ราษฎรจะต้องชวนชวายเป็นเองโดยรัฐมิได้เข้ามายุ่งเกี่ยวโดยตรง”²¹ การศึกษาจึงเป็นเรื่องของความต้องการของปัจเจกชนที่จะต้องชวนชวายเป็นเอง โดยเฉพาะการแสวงหาความรู้จากวัดดังที่ได้กล่าวมาแต่ต้นแล้ว แต่พอเข้าสู่สมัยรัตนโกสินทร์รัฐจึงได้เริ่มครอบงำระบบการศึกษาอย่างชัดเจนมาโดยตลอดของสังคมไทยโดยใช้ระบบรวบอำนาจไว้ที่ศูนย์กลางมาตั้งแต่สมัยรัชกาลของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวหรือพระพุทธเจ้าหลวง นั่นคือการพยายามผสมผสานคนไทยถิ่นต่างๆ ซึ่งต่างเผ่าพันธุ์กันให้มีวัฒนธรรมและภาษาร่วม และมีความภักดีต่อหน่วยการเมืองเดียวคือประเทศสยามอันเป็นรูปแบบของราชาธิปไตยแบบทันสมัย ดังนั้นการศึกษาจึงมีลักษณะการผสมผสานกลมกลืน และรวมศูนย์²² เพื่อให้ตอบสนองต่อระบบราชการ ดังมีพระราชดำริว่า

“...บุตรหลานของท่านทั้งปวง บรรดาที่เข้ารับราชการฉลองพระเดชพระคุณอยู่นั้น แต่ล้วนเป็นผู้มีชาติมีตระกูลควรจะรับราชการในเมืองหน้า...การเรียนก็เพื่อให้รู้หนังสือ รู้จักคิดเลขและขนบธรรมเนียมให้ชัดเจน จะได้รับราชการฉลองพระเดชพระคุณต่อไป...”²³

แต่การที่รัฐจัดตั้งระบบการศึกษาแผนใหม่ขึ้นมาในสมัยรัชกาลที่ 5 นั้นมิใช่เพราะเห็นว่าวัดหย่อนประสิทธิภาพในการอบรมคนให้เป็นผู้ที่เหนือกว่าสัตว์ไม่ แต่เพราะเห็นว่าลักษณะของคน ที่รัฐต้องการนั้นวัดสอนให้ไม่ได้²⁴ ดังนั้น “โครงสร้างระบบการศึกษาไทยจึงเป็นอนุระบบ คือเป็น

²¹ พิมพาดดา ยังเจริญ, สุวดี ธนประสิทธิ์พัฒนา, การศึกษาและผลกระทบต่อสังคมไทยสมัยรัตนโกสินทร์(พ.ศ.2525- 2394)(กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2529), หน้า 101.

²² ลิขิต ธีรเวคิน, “ปรัชญาและธรรมเนียมการศึกษาของไทย,” มติชน (15 พฤศจิกายน 2531): 8.

²³ ดวงเดือน พิศาลบุตร, ประวัติการศึกษาไทย,แผนกวิชาสารัตถศึกษา, (คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2517), หน้า 11-12.

²⁴ วิทย์ วิศนเทศย์, ปรัชญาการศึกษาไทย 2411-2475, (โครงการพัฒนาสังคมศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา สนง.คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี, 2526), หน้า 68.

ระบบเล็กในระบบใหญ่ ที่อยู่ภายใต้ระบบการบริหารราชการแผ่นดิน”²⁵ มาโดยตลอด ไปสู่วงจรของระบบราชการ คือแทนที่จะพ้นจากชายคาของวัดและศาสนา แต่กลับตกเข้าไปอยู่ในบ่วงแห่งอำนาจอนุรักษ์ของโรงเรียนและครูฆราวาสตลอดมา²⁶ ผลที่ตามมาก็คือ

1. อำนาจอยู่ที่ครู นั่นคือแก่นการศึกษาเรายังเป็นระบบเผด็จการที่ยึดครูเป็นผู้ถูกต้อง นักเรียนเป็นผู้รับคำสั่ง ปฏิบัติตามโดยไม่มีโอกาสซักถามถึงเหตุผล²⁷ ครูจึงเป็นเสมือนผู้ยิ่งใหญ่ และอยู่เหนือกฎระเบียบบังคับเป็นที่มาของพฤติกรรมการใช้อำนาจที่จะบังคับเด็กให้อยู่ในกฎเกณฑ์ได้ เด็กจึงกลายเป็นผู้แพ้ ที่จะต้องเชื่อครู เชื่อตำรา ท่องจำ ทำให้เด็กขาดเหตุผล²⁸ สิ่งเหล่านี้ ดร.กมล สมวิเชียร ได้ให้แนวคิดว่าการศึกษาคือก่อให้เกิดอุปสรรคต่อค่านิยมประชาธิปไตย โดยมองที่ปัจจัยด้านปรัชญาการศึกษา หลักสูตร และผู้สอน ดังนี้²⁹

1.1) ปรัชญาการศึกษาที่จะมีผลต่อค่านิยมประชาธิปไตย จะมีการเน้นที่การทำงานที่ร่วมกับหมู่คณะได้โดยไม่ได้ไปเน้นที่การให้หัดคิดหรือให้มีความคิดเป็นของตนเองเหมือนในเสรีนิยม(liberal) แบบตะวันตก ทำให้เกิดความไม่กล้า เช่นไม่กล้าที่จะถกเถียงแสดงความคิดเห็น เป็นต้น

1.2) หลักสูตรหรือเนื้อหาของการสอนที่จะมีผลต่อค่านิยมประชาธิปไตย พบว่าการศึกษาไทยมักเน้นการสอนแบบให้ท่องจำโดยครูมีอำนาจอย่างล้นเหลือ แต่การค้นคว้า ทดลอง หรือกิจกรรมกลุ่มนั้นมีน้อยมาก ทำให้เกิดพฤติกรรมการยอมรับเชื่อฟังผู้ที่มีอำนาจโดยไม่ได้ตั้ง

1.3) ผู้สอนหรือครูที่มีผลต่อการศึกษาเพื่อการปกครองแบบประชาธิปไตย คือครูมีความรู้หรือเข้าใจในเรื่องประชาธิปไตยในวงจำกัด และตกอยู่ภายใต้การครอบงำของค่านิยมทางสังคม เช่นไม่รับฟังความคิดเห็นของผู้น้อย ฯลฯ

²⁵ สมคิด ศิลป์ประกอบ, “การกระจายอำนาจกับการปฏิรูปการศึกษา,” สยามรัฐ (1 มีนาคม 2536): 4.

²⁶ อัคริณี ธรรมโชติ, “การปฏิรูปการศึกษาสำหรับประชาธิปไตย,” สยามรัฐ (5 กุมภาพันธ์ 2536): 3.

²⁷ ทรงวุฒิ ดวงรัตนพันธ์, “การพัฒนาการศึกษาที่แท้จริง,” มติชน (26 มิถุนายน 2536): 10.

²⁸ ครูลำดวน, “การศึกษากับการพัฒนาประชาธิปไตย,” มติชน (20 กรกฎาคม 2535)

²⁹ กมล สมวิเชียร, ประชาธิปไตยกับสังคมไทย, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, 2520), หน้า 119-125.

2. ระบบโรงเรียนเป็นการแยกเด็กออกจากบ้าน จากพ่อแม่ไปเผชิญกับเด็กต่างๆในโรงเรียนทั้งที่เป็นมิตรและไม่เป็นมิตร เด็กเริ่มถูกบังคับจากกฎระเบียบของโรงเรียนทำให้สิ่งหนึ่งที่เข้าครอบงำก็คืออำนาจซึ่งก็จะมีผลต่อเด็กเมื่อเติบโตขึ้นว่าเขาจะพยายามหาผู้ที่อยู่ใต้บังคับบัญชา³⁰ เพราะครูมักเป็นผู้ชี้แนะให้นักเรียน ทำให้นักเรียนเคยชินกับการยอมรับการชี้นำของอำนาจ³¹

3. การศึกษาปัจจุบัน รัฐเป็นผู้จัดและควบคุมการศึกษาให้เป็นแบบเดียวกันทั้งประเทศ ทั้งในแง่ของปรัชญา การศึกษา หลักสูตร กระบวนการเรียนการสอน ทำให้แต่ละชุมชนไม่สามารถจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาของตนเองได้ การศึกษาจึงเป็นการรวมศูนย์อำนาจรัฐเพื่อครอบงำบุคคลในสังคมให้คิดอย่างเดียวกัน³²

ดังนั้นระบบการศึกษาไทยจึงถูกครอบงำ(dominate) จากส่วนกลางไปสู่ท้องถิ่น ก่อให้เกิดการครอบงำทางประเพณีและวัฒนธรรม เช่นเรื่องของภาษา ที่ต้องใช้ภาษากลางเป็นสื่อในการสอน หรือระเบียบแบบแผนที่ถูกวางให้เป็นทางการมากขึ้น ฯลฯ สิ่งต่างๆเหล่านี้จึงทำให้ระบบการศึกษาไทยในปัจจุบันเปลี่ยนไป คือทำให้เกิดการสูญหายของภูมิปัญญาชาวบ้าน เช่นจากเดิมที่การศึกษาขึ้นอยู่กับวัด(ภูมิปัญญาชาวบ้าน) กลับกลายมาเป็นการขึ้นอยู่กับระบบของโรงเรียน(ภูมิปัญญาสากล) ผลกระทบจึงเกิดจากการที่ภูมิปัญญาสากลไม่สามารถปรับใช้ได้กับทุกบริบทภายในประเทศ คือเมื่อหลักสูตรใดหลักสูตรหนึ่งที่กำหนดโดยรัฐ เช่นหลักสูตรทางด้านวิชาชีพ ผลกระทบที่เกิดขึ้นก็คือวิชาชีพบางอย่างที่อยู่ในหลักสูตรนั้นไม่สามารถปรับใช้ได้กับทุกโรงเรียนที่มีสภาพแวดล้อมที่ต่างกัน

3.2) รัฐกับการสร้างระบบชนชั้น

การที่รัฐได้เข้ามาครอบงำกลไกทางการศึกษาทั้งหมดนั้น ทำให้รัฐสามารถสร้างชนชั้นทางสังคมได้ ดังกับที่ อดัม เกล ได้กล่าวไว้ว่า “การศึกษาในโลกที่สามไม่ได้ปลูกจิตใจของ

³⁰ เบอ์ทรันด์ รัสเซลล์, ระเบียบสังคม-ระบบการศึกษา: บทวิพากษ์ความสัมพันธ์ระหว่างการศึกษากับรัฐ, แปลโดยสุวรรณา วงศ์ไวยวรรณเสถียรอนันท์ (กรุงเทพมหานคร: โครงการจัดพิมพ์คปไฟ, 2533), หน้า 74.

³¹ นิธิ เอียวศรีวงศ์, “สอนประชาธิปไตยในโรงเรียน,” มติชน (6 ตุลาคม 2535): 3.

³² โอวาท สุทธนารักษ์, ดินอำนาจรัฐสู่ประชาชนหนทางสู่การศึกษาเพื่อเป็นตัวของตัว, เอง.ในการศึกษากับการมีส่วนร่วมของประชาชน, (กรุงเทพมหานคร: จัดพิมพ์โดยกลุ่มศึกษาปัญหาและทิศทางการศึกษาไทย(ก.ป.ท.), 2528), หน้า 112-115.

ประชาชนให้ดีขึ้นเลย แต่การศึกษากับสร้างชนชั้นนำแบบใหม่ขึ้นมาในสังคม ซึ่งชนชั้นพวกนี้จะแปลกแยกจากประชาชนและพร้อมจะเอาเปรียบประชาชนในทุกๆหนแห่ง”³³

ดังนั้นการศึกษาจึงเป็นการศึกษาเพื่อรับใช้รัฐทั้งสิ้น “เป็นการศึกษาที่อยู่ภายใต้ระบบ โดยจะเปลี่ยนไปตามอำนาจทางการเมืองเท่านั้น”³⁴ ซึ่งกรณีของสังคมไทยนั้นระบบการศึกษาได้กลายเป็นระบบที่พยายามจะสร้างคนให้เป็นทาสที่ไม่คิดคิด การศึกษาจึงทำให้มนุษย์เกิดการเหยียดหยามดูหมิ่นมนุษย์ด้วยกัน และที่สำคัญที่สุดก็คือ ระบบการศึกษาไทยได้ทำให้เกิดช่องว่างที่ขยายวงกว้างขึ้นเรื่อยๆของการกีดกันระหว่างชนชั้น

เป้าหมายของปรัชญากับบริบทที่เปลี่ยนแปลง

เป้าหมายของการศึกษาเริ่มเปลี่ยนแปลงไปตามกาลและเวลาของบริบททางประวัติศาสตร์ คือแทนที่จะอิงกับระบบราชการเพียงอย่างเดียว ก็กลับลดบทบาทลง ดังเช่นในช่วงปี พ.ศ. 2449 กรมหลวงดำรงราชานุภาพ(เสนาบดีกระทรวงมหาดไทย)ได้ชี้แจงถึงเป้าหมายของการศึกษาไว้ว่า

“...การศึกษาซึ่งได้เริ่มจัดตลอดมาแล้วนี้ก็เพื่อฝึกหัดคนเข้ารับราชการตามความประสงค์ของบ้านเมือง ซึ่งกำลังขยายการงานออกทุกแผนกทุกทาง แต่บัดนี้ ราษฎรพากันนิยมการเล่าเรียนมากขึ้นแล้ว เห็นได้โดยที่เปิดโรงเรียนขึ้นที่ไหนก็มีนักเรียนเข้าเต็มทีนั้น หน้าที่ราชการจะหาไม่พอแก่ผู้ที่ประสงค์จะเข้ารับราชการไม่ เมื่อเช่นนี้ผลซึ่งจะปรากฏในภายหน้าก็คือผู้เรียนไม่สมหวัง ความทะเยอทะยานอยากเข้าทำการตามวิชาที่เรียนมานี้ มีตัวอย่างคือผู้ที่บิดามารดาเคยหาเลี้ยงชีพทางทำนาทำสวน บุตรที่ได้เข้าโรงเรียนแล้ว เมื่อออกทำการกลับสู่สมัครเข้ารับจ้างเป็นเสมียน รับเงินเดือนแม้แต่เพียงเดือนละ 20 บาท ถ้าชีวิตบิดามารดาหาไม่ บางทีจะเลยชายเรือกสวนไร่นาและทิ้งถิ่นฐานเดิมของตัวเสียทีเดียวก็เป็นได้ เช่นนี้นับว่าการศึกษาให้โทษ...”³⁵

³³ อติမ် เกลิ, การศึกษาเพื่อความเป็นไทย, แปลโดย วิศิษฐ์ วังวิญญู (กรุงเทพมหานคร :สำนักพิมพ์มูลนิธิเด็ก, 2538), หน้า 4.

³⁴ แฟร์ เปาโล, การศึกษาสำหรับผู้ถูกกดขี่, แปลโดย ช.เชียวพุ่มพวง (กรุงเทพมหานคร: สหพันธ์นักศึกษาเสรีแห่งประเทศไทย), 2517, หน้า 34.

³⁵ ดวงเดือน พิศาลบุตร, ประวัติการศึกษาไทย, (แผนกวิชาสารัตถศึกษา คณะครูศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2517), หน้า 40.

การศึกษาจึงถูกปรับเปลี่ยนไปตามบริบททางประวัติศาสตร์ที่เปลี่ยนไปโดยเฉพาะในสังคมปัจจุบัน คือปรัชญาเดิมแทนที่มีเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ต่อระบบราชการเท่านั้น แต่ในปัจจุบันอุดมการณ์ของรัฐกลับมองว่าการศึกษาเป็นเพียงเครื่องมือในการสร้างกำลังคนให้สอดคล้องกับระบบเศรษฐกิจ...รัฐจึงจัดการศึกษาเพื่อตอบสนองระบบเศรษฐกิจ ผลิตรคนเข้าสู่ตลาดแรงงาน³⁶ ซึ่งในท่ามกลางของการแข่งขันในการศึกษาของพลังเศรษฐกิจแบบทุนนิยมจึงทำให้การศึกษาได้กลายเป็นการซื้อขายระหว่าง“ครูกับศิษย์”โดย“วิชาความรู้”ก็คือสินค้าชนิดหนึ่ง ทำให้ผู้มีอำนาจซื้อเท่านั้นที่จะนำไปสู่ความสำเร็จได้³⁷

ดังนั้นโรงเรียนปัจจุบันจึงกลายเป็นสถานที่แข่งขันไม่ว่าจะเป็นการแข่งการเรียนหรือการตีตัว แต่จากผลวิจัยพบว่า เด็กที่เร่งเรียนเกินความสามารถ เมื่ออยู่ในช่วง ป.3-4 จะทำให้เด็กเริ่มเฉื่อยชา ไม่กระฉับกระเฉงเพราะหลักสูตรไม่ท้าทาย ทำให้พัฒนาการด้านอารมณ์และสังคมไม่พัฒนา จนเด็กมีนิสัยก้าวร้าวได้³⁸ เพราะผลการศึกษาที่ครูสอนจากตำราและให้นักเรียนท่องจำว่า จะจำได้มากแค่ไหนในการเอาไปสอบ คนที่ทำได้ตามตำราถือว่าเป็น “คนเก่ง” ซึ่งทำให้เหมือนกับหุ่นคอมพิวเตอร์ที่บรรจุคำสั่งลงไป³⁹ เป้าหมายการศึกษาจึงถือได้ว่ามีผลในทางลบต่อระบบการศึกษาไทย

จากตะวันตกสู่สังคมไทย

แนวทางการศึกษาของไทยได้เริ่มรับแนวปรัชญาตะวันตกเข้ามาโดยตลอดมีทั้งรับมาโดยตรง(คือรับมาจากผู้รู้หรือผู้มีประสบการณ์) และรับมาแบบบังเอิญ(คือรับปรัชญาเข้ามาแบบไม่รู้ตัวหรือไม่ก็ถือการที่เรามีแนวทางของตนเองอยู่แล้วแต่กลับไปตรงกับปรัชญาใดปรัชญาหนึ่งจากตะวันตก)เพื่อที่จะมาปรับใช้ให้บรรลุวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายของสถาบันการศึกษาต่างๆซึ่งในที่นี้พอที่จะจำแนกลักษณะของปรัชญาออกเป็น 5 แบบ คือ

³⁶ สมพงษ์ จิตระดับ, “ความล้มเหลวของการสอนประชาธิปไตยในโรงเรียน,” มติชน (14 กรกฎาคม 2535): 17.

³⁷ รังสรรค์ ธนะพรพันธุ์, “ทุนนิยมการศึกษา,” ผู้จัดการรายวัน (23 เมษายน 2536)

³⁸ “พ่อแม่อ่อนเล็กสอบเข้า ป.1 ลูกเครียดสมองตื้อ-ก้าวร้าว,” มติชน (18 กุมภาพันธ์ 2536): 26.

³⁹ นิพนธ์ ชัยพิชิต, “สอนคนไม่ใช่สอนหนังสือ,” มติชน (30 มิถุนายน 2536): 8

1.ปรัชญาการศึกษาอัตถิภาวนิยม (Existentialism)

ลัทธิปรัชญาเริ่มขึ้นโดย ซอเรน คีร์เคอร์การ์ด(Soren Kierkegard 1813-1855)⁴⁰ ปรัชญาจะสนใจเกี่ยวกับโลกแห่งการดำรงอยู่ของชีวิต(a world of existing) เน้นเรื่องเอกัตบุคคล(individualism)เป็นหลัก⁴¹ นั่นคือย้ำถึงความสำคัญส่วนบุคคลแต่ละคน ทุกคนมีความคิดเห็นอิสระ มีอิสรภาพที่จะสร้างเป้าหมาย หรือความเชื่อถือต่างๆของตน อิสรภาพและความรับผิดชอบของแต่ละบุคคลควรเป็นสิ่งสำคัญที่สุด⁴²

หลักการสำคัญของปรัชญาลัทธินี้สามารถสรุปได้เป็นประเด็นต่างๆได้คือ⁴³

1. ลัทธินี้เชื่อว่ามนุษย์มีศักยภาพในทางที่จะเป็นตัวของตัวเองตลอดเวลา ลักษณะที่เป็นตัวของตัวเองเช่นนี้จึงนับว่าเป็นสิ่งที่มีอยู่(exist)ที่แท้จริงในมนุษย์ และเป็นสิ่งที่มีคุณค่าที่แท้จริงของมนุษย์ด้วย

2. หน้าที่ประการแรกของโรงเรียนคือ ทำหน้าที่สร้างคนให้เป็นตัวของตัวเอง โรงเรียนจะต้องสนับสนุนและส่งเสริมให้นักเรียนแต่ละคนมีพัฒนาการในด้านความเป็นตัวของตัวเอง นั่นคือให้นักเรียนมีโอกาสเลือกและรู้จักเลือกโดยอิสระ(free choice)

นักเรียนจึงเป็นบุคคลที่สำคัญที่สุดในโรงเรียน นักเรียนมีสิทธิและอำนาจเต็มในการเลือกสิ่งที่ตนเห็นว่าควรนำมาเรียน ครูมีหน้าที่เพียงเป็นคนกระตุ้นหรือช่วยให้ นักเรียนรู้จักตนเอง ให้

⁴⁰ กิรติ บุญเจือ, ปรัชญาลัทธิอัตถิภาวนิยม, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, 2522), หน้า 14.

⁴¹ อบรม สนิทบาล, ชาญชัย ศรีไสยเพชร, วิชาพื้นฐานการศึกษา(ศึกษา 111), (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, 2522), หน้า 33.

⁴² จรูญ คุณมี, นวัตกรรมการศึกษา, (กาฬสินธุ์: ประสานการพิมพ์, 2520), หน้า 10.

⁴³ Fames A.Johnson, "Philosophical Bases of Education," in Introduction to the Foundations of American Education(Allyn and Bacon,1969), pp. 335-343, อ้างแล้วใน บรรจง จันทรสา, ปรัชญาการศึกษา,(กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, 2522), หน้า 252-253.

- สามารถยับยั้งความถนัดและความสามารถเฉพาะตนออกมาใช้ให้เป็นประโยชน์ให้ได้มากที่สุด⁴⁴
3. โรงเรียนควรเน้นเรื่องศีลธรรมและจริยธรรม นั่นคือสอนให้เด็กมีทั้งความสามารถและความโน้มเอียงในการเลือกแนวทางจริยธรรมของตนเอง
  4. การฝึกให้รู้จักตนเอง สนใจตนเองและเลือกทางเลือกของตนเอง
  5. จุดมุ่งหมายของการศึกษา(educational goals) คือ การสร้างให้คนรู้จักยอมรับ และมีความรับผิดชอบในสิ่งที่ตนเลือกและในสิ่งที่ตนกระทำ นั่นหมายถึงว่า การศึกษาจะต้องสร้างให้เด็กเป็นผู้มีวินัยในตัวเอง(self-discipline)
  6. เนื้อหาวิชาที่เกี่ยวกับจริยธรรมนั้นจะต้องไม่แตกต่างไปจากสิ่งที่นักเรียนจะถือประพฤติปฏิบัติอยู่ในห้องเรียนและในชีวิตประจำวัน

2. ปรัชญาแบบก้าวหน้าตามธรรมชาติหรือพิพัฒนาการนิยม(Naturalistic Progressivism)

ปรัชญานี้ได้มีผู้เรียกไว้หลายชื่อ เช่น“ลัทธิก้าวหน้านิยม”⁴⁵ “ลัทธิพิพัฒนาการนิยม”⁴⁶ “ลัทธิปรัชญาแบบก้าวหน้าตามธรรมชาติ”⁴⁷ หรือ “ลัทธิพิพัฒนาการ”⁴⁸ เป็นต้น ปรัชญานี้เป็น การนำเอาหลักลัทธิปรัชญาสาขา Experimentalism มาใช้ในราว ค.ศ.1919 ในสหรัฐอเมริกา⁴⁹

⁴⁴ บุญเชิด รัตนานันท์, วสันต์ จันทรวงศา, พื้นฐานการศึกษา, เอกสารประกอบการเรียน การสอนวิชาการศึกษา, (ภาควิชาพื้นฐานการศึกษา คณะวิชาครุศาสตร์ วิทยาลัยครูพระนครศรีอยุธยา, 2520), หน้า 42.

⁴⁵ ศุภร ศรีแสน, ปรัชญาการศึกษาเบื้องต้น, (มหาสารคาม: ภาควิชาศึกษาผู้ใหญ่ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2526), หน้า 173.

⁴⁶ บรรจง จันทรสา, ปรัชญาการศึกษา, 2522, หน้า 243.

⁴⁷ อบรม สนิทบาล, ชาญชัย ศรีไสยเพชร, วิชาพื้นฐานการศึกษา(ศึกษา 111), หน้า 40.

⁴⁸ กิติมา ปริดีติลล, ปรัชญาการศึกษา เล่ม 1 ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับปรัชญาการศึกษา, ภาควิชาบริหารการศึกษา (คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2520), หน้า 78.

⁴⁹ บุญเชิด รัตนานันท์, วสันต์ จันทรวงศา, พื้นฐานการศึกษา, หน้า 37.

โดยมี ชาลส์ เอส.เพียร์ซ (Charles S. Peirce. 1839-1914) วิลเลียม เจมส์ (William James. 1842-1910) และ จอห์น ดิวอี้ (John Dewey. 1859-1952) เป็นผู้นำ⁵⁰

ลัทธินี้มองว่าการศึกษจะต้องให้การศึกษทุกด้าน ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม อาชีพ และสติปัญญา ควบคู่กันไป ความสนใจ ความถนัด และลักษณะพิเศษของผู้เรียนควรได้รับความสนใจและได้รับการส่งเสริมให้มากที่สุด สิ่งที่เรียนที่สอนควรเป็นประโยชน์สัมพันธ์สอดคล้องกับชีวิตประจำวัน และสังคมของผู้เรียนให้มากที่สุด ส่งเสริมความเป็นประชาธิปไตย ทั้งในและนอกห้องเรียนและส่งเสริมให้ผู้เรียนได้รู้จักตนเองและสังคมเพื่อผู้เรียนจะได้ปรับตัวให้เข้ากับสังคมได้อย่างมีความสุขไม่ว่าสังคมจะเปลี่ยนไปอย่างไรก็ตาม ผู้เรียนจะต้องรู้จักแก้ปัญหาได้⁵¹

หลักการสำคัญ ลัทธิ Progressivism มีหลักการสำคัญพอที่จะสรุปได้คือ⁵²

1. การศึกษาคือชีวิต ไม่ใช่การเตรียมตัวเพื่อชีวิต เด็กจึงควรจะได้เรียนรู้ในสิ่งที่เหมาะสมแก่วัยของเขา และสิ่งที่จัดให้เด็กเรียนนั้น ควรจะเป็นไปในทางที่ก่อให้เกิดประสบการณ์ที่เด็กอาจจะต้องประสบเมื่อโตเป็นผู้ใหญ่

2. การเรียนควรจะเรียนในสิ่งที่มีความสัมพันธ์โดยตรงกับความสนใจของเด็ก นั่นคือจัดการศึกษาโดยยึดเด็กเป็นศูนย์กลาง (child centered) หรือยึดความต้องการของเด็กเป็นหลัก แนวคิดนี้จึงขัดแย้งกับคนรุ่นเก่า เพราะคนรุ่นเก่ายึดครูเป็นศูนย์กลาง⁵³

3. การเรียนโดยวิธีแก้ปัญหาย่อมจะมีความสำคัญกว่าการเรียนโดยวิธีท่องจำเนื้อหาวิชา นั่นคือใช้วิชาวิทยาศาสตร์ในการศึกษา เพื่อให้เด็กได้แก้ปัญหาด้วยการกระทำ⁵⁴

4. บทบาทของครูนั้นไม่ใช่เป็นผู้บงการหรือออกคำสั่งแต่จะทำหน้าที่ในการให้คำแนะนำและคำปรึกษา ครูจะต้องเป็นผู้ที่มีบุคลิกดี มีความเห็นอกเห็นใจยอมรับในเรื่องความแตกต่างของเด็ก รู้จักดัดแปลงสภาพภายในโรงเรียนและห้องเรียนให้เหมาะสมกับความต้องการและความ

⁵⁰ ศักดิ์ชัย นิรัญทวี, ปรัชญาบนเส้นทางของการศึกษา, (คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2530), หน้า 74.

⁵¹ ไพฑูรย์ สินลารัตน์, ปรัชญาการศึกษาเบื้องต้น, (คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2529), หน้า 83.

⁵² บรรจง จันทรสา, ปรัชญากับการศึกษา, หน้า 244-246.

⁵³ อบรม สินภิบาล, ชาญชัย ศรีไสยเพชร, วิชาพื้นฐานการศึกษา(ศึกษา 111), หน้า 40.

⁵⁴ บุญเชิด รัตนานันท์, वलันต์ จันทรวงศา, พื้นฐานการศึกษา, หน้า 37.

สามารถของเด็กแต่ละคน⁵⁵ และส่งเสริมให้เด็กได้ปกครองกันเอง มีเสรีภาพในการอภิปรายและแลกเปลี่ยนความคิดเห็น มีการวางแผนงานร่วมกันเป็นคณะ และมีส่วนร่วมในการเรียนการสอนในรูปแบบต่างๆ⁵⁶

5. โรงเรียนควรส่งเสริมให้เด็กเกิดความร่วมมือไม่ใช่ส่งเสริมให้เกิดการแข่งขัน คือสร้างโรงเรียนให้มีลักษณะเป็นสังคมประชาธิปไตยที่สมาชิกทุกคนในสังคมนั้นจะต้องมีหน้าที่ร่วมกันรับผิดชอบตามบทบาทของตนเอง โดยมีเสียงส่วนใหญ่เป็นเกณฑ์ตัดสินและมีการทำงานร่วมกลุ่มอย่างแบ่งหน้าที่ตามความสามารถเป็นแนวทางบรรลุถึงจุดประสงค์ที่วางร่วมกัน⁵⁷

6. วิถีทางแบบประชาธิปไตยเท่านั้นที่จะส่งเสริมให้เกิดมีความสัมพันธ์กันทางแนวความคิดและบุคลิกภาพอย่างเสรี ซึ่งสิ่งนี้เองคือลักษณะที่จำเป็นสำหรับพัฒนาการที่ถูกต้อง และยังจัดให้มี “โรงเรียนชุมชน”(community school) ขึ้นด้วย ซึ่งหมายถึงโรงเรียนของประชาชน โดยประชาชน และเพื่อประชาชน ซึ่งเปิดโอกาสให้สมาชิกทุกคนที่เป็นสมาชิกของชุมชนหรือสังคมได้มีโอกาสร่วมกิจกรรมต่างๆ ทุกชนิดของสังคมแบบประชาธิปไตย⁵⁸

สรุปแนวความคิดนี้จึงแพร่รวมไปยังผู้เรียนไม่ใช่แพร่ไปยังกิจกรรมต่างๆภายในโรงเรียน ซึ่งต่อมาได้ถูกโจมตีว่าทำให้ผู้เรียนขาดทักษะพื้นฐานและล้าหลังทางสติปัญญาโดยเฉพาะเมื่อรัสเซียประสบผลสำเร็จทางด้านอวกาศก่อนสหรัฐอเมริกา ชาวอเมริกันพากันโจมตีทฤษฎีนี้เป็นอย่างมาก มีผู้กล่าวเสมอว่าเป็นทฤษฎีที่เพ้อฝัน⁵⁹

3. ปรัชญาสร้างสังคมใหม่หรือปฏิรูปนิยม (Reconstructionism)

คำว่า Reconstructionism นี้ได้เริ่มนำมาใช้ราวปี ค.ศ.1930 โดย John Dewey แนวความคิดของทฤษฎีปฏิรูปนิยมนี้ มีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับทฤษฎีการศึกษาแบบ Progressivism จนอาจกล่าวได้ว่าเป็นทฤษฎีการศึกษาที่มีต้นตอมาจากลัทธิปรัชญา Pragmatism

⁵⁵ กิติมา ปรีดีติลก, ปรัชญาการศึกษา เล่ม 1 ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับปรัชญาการศึกษา, หน้า 79.

⁵⁶ ศุภร ศรีแสน, ปรัชญาการศึกษาเบื้องต้น, หน้า 184.

⁵⁷ ศักดิ์ชัย นิรัญทวี, ปรัชญาบนเส้นทางของการศึกษา, หน้า 76.

⁵⁸ ภิญโญ สาธร, การศึกษา: ปัญหาที่รอคนแก้, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, 2530), หน้า 145.

⁵⁹ จุฑมณี, นวัตกรรมทางการศึกษา, 2520, หน้า 12.

ร่วมกับทฤษฎี Progressivism⁶⁰ ปรัชญานี้เชื่อว่า การศึกษาจะเป็นเครื่องมือของมนุษย์ในการปฏิรูปสังคมหรือสร้างสังคมขึ้นมาใหม่เป็นสังคมที่ดีพร้อมทุกด้านเป็นสังคมที่สูงส่งตามอุดมการณ์ของมนุษยชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งอุดมการณ์ทางวัฒนธรรมที่สอดคล้องกับอุดมการณ์ของมนุษยชาติในอนาคตและเป็นอุดมการณ์ที่มนุษย์มีศักยภาพที่บรรลุถึงได้ สังคมเช่นนี้จึงมีลักษณะเป็น“แดนแห่งความสุข”(utopia)ดังนั้น ปรัชญาของฝ่ายบูรณาการนิยมจึงมีลักษณะเป็น utopianism หรือ utopian philosophy”⁶¹

หลักการสำคัญของปรัชญาปฏิรูปนิยมมีดังนี้⁶²

1. จุดมุ่งหมายของการศึกษา เน้นการนำมาหรือก่อให้เกิดการปฏิรูปสังคมที่เรียกว่า social reform ในประเทศที่ด้อยพัฒนานิยมใช้กันมาก เพื่อจัดของเก่าที่บดบังความเจริญให้หมดไป นั่นคือ⁶³

- การศึกษาจะต้องแก้ปัญหาของสังคมที่เป็นอยู่
- การศึกษาต้องเป็นไปเพื่อส่งเสริมพัฒนาสังคมโดยตรง
- การศึกษาจะต้องมุ่งสร้างระเบียบใหม่ของสังคมจากพื้นฐานเดิมที่มีอยู่
- ระเบียบใหม่ที่สร้างขึ้นรวมทั้งวิธีสร้างต้องอยู่บนรากฐานของประชาธิปไตย
- การศึกษาจะต้องให้เด็กเห็นความสำคัญของสังคมควบคู่ไปกับตนเอง

2.การศึกษาควรมุ่งสร้างระเบียบสังคมใหม่ เพื่อที่จะได้มีความสัมพันธ์กับสภาพสังคมและเศรษฐกิจของโลกยุคปัจจุบัน

นั่นคือใช้โรงเรียนเป็นกองบัญชาการปฏิวัติสังคม โดยการปฏิวัติตัวนักเรียนก่อน และเน้นการใช้แรงงานกับการทำงานเป็นหมู่ร่วมกันในรูปแบบของสังคมในอนาคตตามที่โรงเรียนคาดหวังไว้ ดังนั้นเนื้อหาวิชาต่างๆที่นำมาสอนจึงเน้นอนาคตเช่นเดียวกัน บรรดาความรู้ใหม่ๆในทุกสาขาวิชาจะต้องเอามารวบรวมไว้ที่โรงเรียน และเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ศึกษาให้มากที่สุด นักเรียนแต่

⁶⁰ กิติมา ปรีดีดิถิก, ปรัชญาการศึกษา เล่ม 1 ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับปรัชญาการศึกษา, หน้า 81.

⁶¹ บรรจง จันทรสา, ปรัชญาการศึกษา, หน้า 247-248.

⁶² บุญเชิด รัตนานันท์, วสันต์ จันทรวงศา, พื้นฐานการศึกษา, หน้า 42.

⁶³ ไพฑูรย์ สินลารัตน์, ปรัชญาการศึกษาเบื้องต้น, หน้า 89.

ละคนมีเป้าหมายว่าจะออกไปประกอบอาชีพอะไรหรือออกไปเป็นอะไรในอนาคต ก็จะได้เน้นศึกษาในวิชาต่างๆที่ตนสนใจ⁶⁴

3. หัวใจของ Reconstructionism ที่จะทำให้แตกต่างกับ Progressivism สังคมใหม่ต้องเป็นสังคมประชาธิปไตยอย่างแท้จริงมากกว่าสังคมของพวกเขา Progressivism

4. ครูควรที่จะชักจูงให้เด็กเห็นความสำคัญของค่านิยมประชาธิปไตยและการปฏิรูปสังคมโดยโรงเรียนจะต้องเน้นอนาคตให้มาก นั่นคือ“ครูต้องสามารถที่จะทำให้ผู้เรียนเห็นว่ามี ความจำเป็นที่จะต้องสร้างสรรค์สังคมขึ้นมาใหม่ แต่การสร้างสรรค์นี้กระทำได้โดยวิถีทางแห่งประชาธิปไตย แม้ในชั้นเรียนก็มีการโต้แย้งและหาทางออกอย่างเสรี”⁶⁵

5. กระบวนการศึกษา ควรที่จะมีการปรับปรุงเสียใหม่ โดยหันไปใช้ผลของการค้นคว้าวิจัย เพราะ Reconstructionism เชื่อว่า เด็ก โรงเรียน และสิ่งที่เกิดขึ้นกับเด็กและโรงเรียนเป็น เพราะอิทธิพลจากสังคมภายนอก ดังนั้นสังคมศาสตร์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งวิทยาศาสตร์ทางพฤติกรรม ต้องนำมาช่วยในการวางแผนการศึกษา⁶⁶

6. ทฤษฎีนี้เชื่อว่าเด็กก็ดี โรงเรียนก็ดี ตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของวัฒนธรรมและสังคม การศึกษาจึงเป็นเสมือนสัจจะแห่งตนในสังคม คือให้รู้จักตนเองและมีความรับผิดชอบต่อสังคม

4. ปรัชญานิรันดรนิยม (Perennialism)

ปรัชญาการศึกษาชนิดนี้บางที่เรียกว่านิรันดรवाद หรือสัจจวิทยานิยม มีพื้นฐานความเชื่อมาจากปรัชญาสาขา Neo-Thomism คือความเชื่อทางฝ่ายศาสนาและฆราวาสผสมกัน มีความสนใจเรื่องเหตุผลจนได้ชื่อว่า a world of reason ลัทธินี้เชื่อว่ามนุษย์มีความสามารถที่จะใช้ความคิด สามารถจะใช้เหตุผลมาตัดสินสิ่งต่างๆได้ ซึ่งความสามารถอันนี้สิ่งมีชีวิตอื่นๆทำไม่ได้ มนุษย์ต้องใช้ความคิดและเหตุผลตลอดเวลาที่ดำรงชีวิตอยู่ ความรู้นั้นได้มาจากการคิดหาเหตุผล ซึ่งความสามารถในการคิดหาเหตุผลมีติดตัวมาแต่กำเนิด ความรู้มิได้เกิดจากการประจักษ์หรืออายตนะ แต่

⁶⁴ อบรม สนิทบาล, ชาญชัย ศรีไสยเพชร, วิชาพื้นฐานการศึกษา(ศึกษา 111), หน้า 49.

⁶⁵ บุญเลิศ นาคแก้ว, นางเยาว์ สุขภาพันธุ์, ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับปรัชญาการศึกษา (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2522), หน้า 133.

⁶⁶ จรูญ คุณเม็, นวัตกรรมการศึกษา, หน้า 14.

เกิดจากการหาเหตุผล ส่วนเรื่องความดีความงามนั้นเชื่อว่า การพัฒนาความดีของแต่ละคนไม่ได้ขึ้นอยู่กับพันธุกรรมหรือสิ่งแวดล้อม แต่จะต้องอาศัยวินัยในตนเอง และยึดมั่นในสิ่งที่ดีงาม⁶⁷

หลักการพื้นฐานที่สำคัญคือ⁶⁸

1. แม้ว่าในสภาพแวดล้อมที่ต่างกันออกไป แต่ธรรมชาติของมนุษย์ย่อมจะเหมือนกันในทุกแห่งหน เพราะฉะนั้นการศึกษาจึงควรจะเป็นแบบอย่างเดียวกันสำหรับทุกคน ฉะนั้นเป้าหมายของการศึกษาจึงมีจุดประสงค์เพื่อ⁶⁹

- มุ่งให้ผู้เรียนรู้จักและทำความเข้าใจกับตนเองให้มากที่สุด โดยเฉพาะในเรื่องของเหตุผลและสติปัญญา

- มุ่งพัฒนาสติปัญญาและเหตุผลในตัวมนุษย์ให้ดีขึ้น สูงขึ้น สมบูรณ์เพื่อความเป็นคนที่สมบูรณ์

- เมื่อมนุษย์มีเหตุผลกันทุกคน การศึกษาในทุกแห่งทุกสถานที่จึงเหมือนกันเป็นสากล

2. ความมีเหตุผล(rationality) เป็นลักษณะสูงสุดของมนุษย์ ดังนั้น มนุษย์จึงต้องใช้ความมีเหตุผลเป็นเครื่องคอยควบคุมสัญชาตญาณตามธรรมชาติอันเป็นอำนาจฝ่ายต่ำของตน เพื่อจะได้บรรลุจุดมุ่งหมายแห่งชีวิตที่ได้เลือกสรรแล้ว

3. หน้าที่ของการศึกษานั้นก็คือ การแสวงหา และการนำมาซึ่งความจริงอันเป็นนิรันดร (eternal truth) นั่นคือวิธีการสอนของลัทธิปรัชญานิรันดร จะยึดหลักคือ⁷⁰

- ใช้วิธีท่องจำเนื้อหาวิชาต่างๆ และฝึกให้รู้จักหาเหตุผลโดยอาศัยหลักวิชาที่เรียนมาเป็นแนวทาง เพื่อพัฒนาสติปัญญาหรือเน้นพุทธิศึกษา

- ยึดมั่นในหลักแห่งการใช้ความคิดและเหตุผล การเรียนรู้อยู่ที่การปลูกฝังจิตใจให้มีกำลังความคิดที่จะหาเหตุผล เมื่อใดจิตใจอยู่ในภาวะที่มีกำลังอันสมบูรณ์ก็จะรับความรู้ได้สมบูรณ์และดำรงความรู้ดังกล่าวไว้ได้ชั่วนิรันดร

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

⁶⁷ บุญเลิศ นาคแก้ว, นางเยาว์ สุชาพันธุ์, ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับปรัชญาการศึกษา, หน้า 137.

⁶⁸ บรรจง จันทรสา, ปรัชญากับการศึกษา, หน้า 241-243.

⁶⁹ ไพฑูรย์ สินสวรัตน์, ปรัชญาการศึกษาเบื้องต้น, หน้า 72.

⁷⁰ อบรม สินภิบาล, ชาญชัย ศรีไสยเพชร, วิชาพื้นฐานการศึกษา(ศึกษา 111), หน้า 47-48.

ดังนั้นปรัชญา Perennialism จึงมีรากฐานมาจากความจริงที่ไม่ตาย(absolutes)เพราะมนุษย์มีอยู่ทุกหนทุกแห่งและมีลักษณะเหมือนกัน การศึกษาจึงเหมือนกันทุกแห่ง⁷¹

4. การศึกษาไม่ใช่การเลียนแบบอย่างของชีวิต แต่เป็นการเตรียมตัวเพื่อชีวิต เพราะฉะนั้นโรงเรียนไม่ต้องเอาปัญหาสังคมมาสอน เมื่อเด็กรู้เรื่องสัจธรรมแล้วก็จะแก้ปัญหาต่างๆได้เอง โรงเรียนควรจะสอนให้เด็กรู้จักการดำรงรักษามรดกทางวัฒนธรรมมากกว่า⁷²

5. นักเรียนควรจะได้เรียนรู้วิชาพื้นฐานบางวิชาเพื่อจะได้เข้าใจและคุ้นเคยกับสิ่งที่คงทนถาวรของโลก แต่ทฤษฎีนี้ถือว่าระเบียบวินัยยังเป็นเรื่องจำเป็น ครูเป็นผู้มีหน้าที่ดูแลและรักษาความเป็นระเบียบวินัย ควบคุมความประพฤติของนักเรียนไม่ให้ออกนอกกลุ่มนอกรทาง จึงถือว่าครูเป็นศูนย์กลาง โดยนักเรียนมีหน้าที่รับสิ่งที่ครูสอนหรือทำอย่างเดียวโดยแย้งไม่ได้⁷³

6. นักเรียนควรจะได้ศึกษางานนิพนธ์ที่สำคัญทางวรรณคดี ประวัติศาสตร์ และวิทยาศาสตร์

5. ปรัชญาสารัตถนิยม (Essentialism)

แนวความคิดแบบสารัตถนิยมเกิดขึ้นในตอนต้นปี ค.ศ.1930(พ.ศ.2473) โดยมีนักการศึกษาที่เป็นผู้นำคนสำคัญ เช่น วิลเลียม ซี.แบกเลย์ (William C.Bagley), โทมัส บริกส์ (Thomas Breggs), เฟรเดอริก บรีด(Frederick Breed), เฮอ์แมน เอช.ฮอร์น(Herman H.home) โดยได้ตั้งคณะทำงานขึ้นชุดหนึ่งในปี 1938 (พ.ศ.2481) ชื่อว่า The Essentialist Committee for the Advancement of American Education⁷⁴

ซึ่งคำว่า สารัตถ หรือ Essence นี้โดยความหมายก็หมายถึง สาระ หรือเนื้อหาที่เป็นหลักเป็นแก่นเป็นสิ่งที่สำคัญ ปรัชญาสารัตถนิยมในทางการศึกษาก็คือ ปรัชญาที่ยึดเนื้อหา(Subject

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

⁷¹ จรูญ คุณมี, นวัตกรรมการศึกษา, หน้า 12.

⁷² บุญเชิด รัตนานันท์, วสันต์ จันทรวงศา, พื้นฐานการศึกษา, หน้า 39.

⁷³ กิติมา ปรีดีดิถ, ปรัชญาการศึกษา เล่ม 1 ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับปรัชญาการศึกษา, หน้า 77.

⁷⁴ ตักดิ์ชัย นิรัฐทวี, ปรัชญาบนเส้นทางของการศึกษา, หน้า 66.

Matter) เป็นหลักสำคัญของการศึกษา⁷⁵ โดยถือว่าการศึกษาคือการรักษา ซึ่งวัฒนธรรมและการถ่ายทอดวัฒนธรรม⁷⁶ ประชยานี้จึงเป็นปรัชญาของกลุ่มอนุรักษ์ประเพณีนิยม ที่คัดค้านปรัชญาแบบก้าวหน้าตามธรรมชาติตลอดมา⁷⁷

หลักการที่สำคัญของปรัชยานี้ คือ⁷⁸

1. การเรียนนั้นโดยธรรมชาติของมันแล้ว เป็นงานที่หนักและมักจะไม่มุ่งหวังที่จะให้มีการนำไปใช้อย่างทันทีทันใด ดังนั้นแนวการจัดการศึกษาตามสำนักงานการศึกษาแห่งชาติอเมริกา ค.ศ.1941 จึงสรุปได้คือ⁷⁹

- ให้สอนวิชาต่างๆที่เกี่ยวกับสุขศึกษาและพลศึกษา
- ให้สอนวิชาต่างๆที่เกี่ยวกับความเป็นพลเมืองดี
- ให้สอนวิชาต่างๆที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างชุมชน ความสัมพันธ์ภายในชาติ และความสัมพันธ์ระหว่างนานาชาติ
- ให้สอนวิชาต่างๆที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์และสงวนทรัพยากรของชาติ
- ให้สอนวิชาต่างๆที่จะช่วยให้เด็กมีความรู้ และความสามารถที่จะปรับตัวให้เข้ากับสังคมได้อย่างมีความสุข

2. การริเริ่มทางการศึกษานั้นควรจะอยู่ที่ครูมากกว่าที่จะอยู่ที่นักเรียน

ปรัชยานี้ถือว่าครูจะเป็นผู้ให้ นักเรียนจะเป็นผู้รับ การเรียนการสอนถือว่าการนำเด็กให้เจริญเติบโตมีพัฒนาการไปสู่โลกของผู้ใหญ่โดยมีครูเป็นสื่อกลาง ครูจะเป็นผู้นำเด็กให้เจริญเติบโตไปสู่โลกของผู้ใหญ่ได้ดีกว่าการปล่อยให้เด็กเจริญเติบโตไปด้วยตัวของเขาเอง ดังนั้นครูตามแนวของทฤษฎีนี้จึงมีบทบาทสำคัญมากกว่าครูตามแนวทฤษฎีอื่น⁸⁰

3. หัวใจของกระบวนการทางการศึกษาคือ การนำเอาเนื้อหาวิชาที่เลือกสรรแล้วมาเชื่อมโยงให้ประสานกัน

⁷⁵ ไพฑูรย์ สินลารัตน์, ปรัชญาการศึกษาเบื้องต้น, หน้า 63.

⁷⁶ สุภร ศรีแสน, ปรัชญาศึกษาเบื้องต้น, หน้า 157.

⁷⁷ อบรม สนิทบาล, ชาญชัย ศรีไสยเพชร, วิชาพื้นฐานการศึกษา(ศึกษา 111), หน้า 44.

⁷⁸ บรรจง จันทรสา, ปรัชญาการศึกษา, หน้า 238-239.

⁷⁹ สุภร ศรีแสน, ปรัชญาศึกษาเบื้องต้น, หน้า 158-159.

⁸⁰ กิติมา ปรีดีติติก, ปรัชญาการศึกษา เล่ม 1 ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับปรัชญาการศึกษา, หน้า 74-75.

โดยการวางแผนการสอนเป็นหน้าที่ของครู เพราะครูมีประสบการณ์และเป็นผู้รู้มาก่อน ครูจัดเตรียมการสอนให้เด็กโดยเลือกสรรเนื้อหาอย่างระมัดระวัง ซึ่งหัวใจของกระบวนการศึกษาก็คือการจดจำเนื้อหาวิชาที่กำหนดให้ การศึกษาควรช่วยให้แต่ละบุคคลได้ประจักษ์ในศักยภาพของตน⁸¹

4. โรงเรียนควรจะรักษาไว้ซึ่งวิธีการแบบดั้งเดิมโดยใช้ระเบียบวินัยในการก่อให้เกิดการเรียนรู้และฝึกฝนทางสติปัญญา ซึ่งวิธีการที่ใช้ในการจัดการศึกษาที่สำคัญ คือ⁸²

- มีหลักสูตรควบคุมการเรียนการสอนล่วงหน้า
- ให้สอนวิชาที่เป็นสาระอันจำเป็นสำหรับเป็นพื้นฐานแก่พลเมืองดีทุกคน
- กำหนดความมุ่งหมายและค่านิยมที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาไว้ล่วงหน้า
- ให้การศึกษาโดยถือว่าผู้ได้รับการศึกษาจะต้องเรียนรู้และจำได้นำมาปรับปรุง

ตัวเองได้

แนวความคิดเกี่ยวกับปรัชญาการศึกษา

แนวความคิดของปรัชญาการศึกษาที่รับมาจากทางตะวันตกเหล่านี้จึงมีอิทธิพลต่อการศึกษาเป็นอย่างมาก แต่ในสังคมไทยนั้นแนวความคิดเหล่านี้เป็นเสมือนโจทย์ที่ตั้งไว้โดยมีนักวิชาการหรือผู้เชี่ยวชาญต่างๆ ได้พยายามวิเคราะห์สภาพการศึกษาของไทยในแต่ละยุคว่าสภาพยุคนั้นจะตอบเข้ากับโจทย์เหล่านี้ได้หรือไม่และจากการศึกษาได้พบว่ามีงานต่างๆ ได้ศึกษาแนวคิดปรัชญาการศึกษาของไทยไว้พอสมควร เช่น

สุภา ใจบุญ(2530)⁸³

งานวิจัยนี้ได้ศึกษาเรื่อง แนวโน้มปรัชญาการศึกษาไทยภายในปีพุทธศักราช 2548 ตามการคาดการณ์ของผู้เชี่ยวชาญทางการศึกษา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจและวิเคราะห์หา

⁸¹ บุญเชิด รัตนานันท์, วสันต์ จันทรวงศา, พื้นฐานการศึกษา, หน้า 40.

⁸² อบรม สนิทบาล, ชาญชัย ศรีไสยเพชร, วิชาพื้นฐานการศึกษา(ศึกษา 111), หน้า

44.

⁸³ สุภา ใจบุญ, “แนวโน้มปรัชญาการศึกษาไทยภายในปีพุทธศักราช 2548 ตามการคาดการณ์ของผู้เชี่ยวชาญทางการศึกษา,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาสารัตถศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2530)

แนวโน้มปรัชญาการศึกษาไทย โดยมุ่งศึกษาแนวโน้มของปรัชญาการศึกษาไทย 5 ด้าน คือแนวคิด จุดมุ่งหมาย องค์ประกอบ กระบวนการเรียนการสอน และการวัดและประเมินผลทางการศึกษา พบว่าปรัชญามีแนวโน้มดังนี้

- 1.แนวคิดทางการศึกษา สอดคล้องกับพุทธปรัชญาการศึกษา,สารัตถนิยม และอรรถิ
ภาวนิยม
- 2.จุดมุ่งหมายการศึกษาสอดคล้องกับพุทธปรัชญาการศึกษา,สารัตถนิยม และปฏิรูป
นิยม
- 3.องค์ประกอบการศึกษาสอดคล้องกับพุทธปรัชญาการศึกษา,สารัตถนิยม และอรรถิ
ภาวนิยม
- 4.กระบวนการเรียนการสอนสอดคล้องกับพุทธปรัชญาการศึกษา
- 5.การวัดผลและการประเมินผลสอดคล้องกับพัฒนาการนิยม

ฉัตรชัย น่วมโพธิ์(2531)⁸⁴

งานวิจัยนี้เป็นการวิเคราะห์ความคิดเห็นเกี่ยวกับปรัชญาการศึกษาจากบทความทาง การศึกษานอกระบบโรงเรียนในวารสารการศึกษาโดยได้ศึกษาถึง จุดมุ่งหมายทางการศึกษา หลัก สูตร ผู้สอน ผู้เรียน และวิธีการจัดการเรียนการสอน ผลการวิจัยวารสารระหว่างปี พ.ศ.2520- 2529 พบว่า มีแนวความคิดโน้มไปทางลัทธิพิพัฒนาการนิยมสูงสุดในทุกด้าน รองลงมาคือ ลัทธิ อรรถิภาวนิยมในทุกองค์ประกอบ ส่วนต่ำสุดในทุกองค์ประกอบคือ พุทธปรัชญา

ปิยวรรณ ไหวพริบ(2532)⁸⁵

ผลงานวิจัยนี้คือการวิเคราะห์แนวคิดเกี่ยวกับปรัชญาการศึกษาจากเอกสารการสัมมนา ทางวิชาการระดับชาติ ระหว่างปีพุทธศักราช 2520-2530 พบว่ามีแนวโน้มไปทางปรัชญาการ

⁸⁴ ฉัตรชัย น่วมโพธิ์, “การวิเคราะห์ความคิดเห็นเกี่ยวกับปรัชญาการศึกษาจากบทความทาง การศึกษานอกระบบโรงเรียนในวารสารการศึกษา,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต ภาควิชาสารัตถศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2531)

⁸⁵ ปิยวรรณ ไหวพริบ, “การวิเคราะห์แนวคิดเกี่ยวกับปรัชญาการศึกษาจากเอกสาร การสัมมนาทางวิชาการระดับชาติ ระหว่างปีพุทธศักราช 2520-2530, (วิทยานิพนธ์ ปริญญาโทบัณฑิต ภาควิชาสารัตถศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2532)

ศึกษาตามแนวพุทธศาสนาส่งสุดในทุกองค์ประกอบ รองลงมาคือ พัฒนาการนิยม ส่วนแนวคิดที่ต่ำสุดทุกองค์ประกอบคือสารัตถนิยม

เกรียงศักดิ์ รอดเย็น(2533)⁸⁶

งานของ ดร.สาโรช บัวศรี ที่ เกรียงศักดิ์ รอดเย็น ได้ค้นคว้าไว้ จากการศึกษาพบว่า

1. ปรัชญาการศึกษาไทยตามแนวคิดของ ศาสตราจารย์ ดร.สาโรช บัวศรี ในระยะ พ.ศ. 2494-2507 คือปรัชญา Progressivism

2. ปรัชญาการศึกษาไทยในระยะ พ.ศ. 2507-ปัจจุบัน(2533) คือพุทธปรัชญาการศึกษา

3. องค์ประกอบพุทธปรัชญาการศึกษาตามแนวคิดของ ศาสตราจารย์ ดร.สาโรช บัวศรี ในด้านต่างๆนั้นพบว่า

-ในด้านความหมายของการศึกษาคือ การพัฒนาขั้น 5 เพื่อให้กุลศุลมูลลดน้อยลง

-ในด้านความมุ่งหมายของการศึกษาส่วนที่เกี่ยวกับตัวผู้เรียน มุ่งพัฒนาขั้น 5 ส่วนที่เกี่ยวกับสังคม ให้รู้จักปฏิบัติตนได้ถูกต้องอยู่ร่วมในสังคมได้ ส่วนที่เกี่ยวกับการเรียนรู้ ให้รู้จักวิธีคิดและใช้เหตุผลในการแก้ปัญหา และมุ่งบูรณาการชีวิตให้มีความสุข

-ในด้านนโยบายทางการศึกษา คือ การศึกษาให้รู้จักตนเองและความรู้ความถนัด ศึกษาสภาพแวดล้อมและสังคม ตลอดจนศึกษาคุณธรรม จริยธรรม

-ในด้านวิธีการสอน คือ วิธีสอนตามขั้นทั้ง 4 ของอริยสัจ หมายถึง ขั้นทุกข์ ขั้นสมุทัย ขั้นนิโรธ และขั้นมรรค

3. บทวิเคราะห์: ปรัชญาการศึกษากับการเรียนรู้แบบประชาธิปไตย

ดังที่ได้กล่าวมาว่าในอดีตกาลนั้น การศึกษาได้อิงกับพุทธศาสนาเป็นส่วนใหญ่ซึ่งจุดมุ่งหมายก็เพื่อให้อยู่ในกรอบของจริยธรรมที่ดี แต่หลังจากนั้นในสมัยรัชกาลที่ 5 เป้าหมายของการศึกษาก็เปลี่ยนไป นั่นคือเป้าหมายเพื่อให้การศึกษาไปสนองตอบต่อระบบราชการ และหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง 2475 การศึกษาได้ไปสู่จุดมุ่งหมายเพื่อให้พลเมืองได้รู้จักระบบการปกครองแบบประชาธิปไตยตามรัฐธรรมนูญดังกับที่เจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรีได้ให้ข้อคิดไว้ว่า

⁸⁶ เกรียงศักดิ์ รอดเย็น, "ปรัชญาการศึกษาไทยตามแนวคิดของ ศาสตราจารย์ ดร.สาโรช บัวศรี, (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต ภาควิชาสารัตถศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2533)

“...ระบอบประชาธิปไตยนี้จะใช้แก้คตินิยมในการเป็นข้าราชการได้อย่างดี...”⁸⁷ แต่ผลของปรัชญาการศึกษาที่มีต่อประชาธิปไตยที่ได้เกิดขึ้นกับสังคมไทยก็คือ

1. เป้าหมายปรัชญาการศึกษาไม่ได้ส่งเสริมความเป็นประชาธิปไตย

ระบบการศึกษาและระบบการปกครองของไทยไม่ได้ช่วยสร้างให้คนไทยมีค่านิยมหรือวัฒนธรรมแบบประชาธิปไตยมากนัก แม้ว่าทุกอย่างจะให้ความสำคัญและตระหนักในเรื่องนี้อย่างมากก็ตาม และสถาบันการศึกษาเองก็พยายามรณรงค์ส่งเสริมทั้งการจัดการเรียนการสอนและกิจกรรมต่างๆทั้งในและนอกห้องเรียน แต่การดำเนินงานที่ผ่านมาก็ยังไม่ปรากฏผลที่เป็นรูปธรรมมากนัก⁸⁸ ประชาธิปไตยในโรงเรียนก็เป็นแค่กระบวนการอันหนึ่งในการเลือกผู้นำเท่านั้นเอง และกระบวนการเช่นนี้ก็มิได้มีอยู่แต่ในประเทศปกครองแบบประชาธิปไตยเท่านั้นแม้ระบบการปกครองแบบคอมมิวนิสต์ที่กำลังล่มสลายไปอยู่ขณะนี้ ก็มีวิธีการเลือกผู้นำคล้ายๆกันนี้เอง เพียงแต่จำกัดการเลือก คือจะเลือกได้เฉพาะคนที่เป็นสมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์เท่านั้น และคุณสมบัติผู้นำก็คล้ายๆกันทั่วโลก คือเป็นคนดี เสียสละเพื่อส่วนรวมไม่โกงไม่กิน วิธีการก็หาเสียงลงคะแนนคล้ายๆกันนั่นเอง⁸⁹ แต่จิตวิญญาณที่เป็นประชาธิปไตยจริงๆนั้นทางโรงเรียนจะไม่ค่อยได้ปลูกฝังเท่าไร

2. ปรัชญาการศึกษาก่อให้เกิดการส่งเสริมระบบเจ้าขุนมูลนาย

ผลสืบเนื่องจากระบบของราชการ ดังนั้นการปลูกฝังจิตสำนึกประชาธิปไตย จึงไม่อาจมีทางบรรลุผลได้ครบโดที่ระบอบเจ้าขุนมูลนายยังมีอิทธิพลอยู่ในสังคมไทย⁹⁰ คือแม้ว่าสังคมปัจจุบันจะไม่ได้เน้นเป้าหมายให้คนเข้ารับราชการก็ตาม แต่ระบบราชการก็ยังครอบงำสังคมไทยมาโดยตลอดแม้กระทั่งในโรงเรียน

ดังนั้นจึงเกิดระบบ “ราชการในโรงเรียน” ขึ้น คือมีเรื่องอำนาจ(power) เข้ามาเกี่ยวข้อง เช่นอำนาจที่ครูมีเหนือนักเรียน หรืออำนาจของครูใหญ่ที่ผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาต้องทำตามคำสั่งโดยไม่ตั้งข้อสงสัย การแสดงอำนาจในลักษณะนี้อาจจะออกมาในรูปของสัญลักษณ์ เช่น การจัดพิธี

⁸⁷ ดวงเดือน พิศาลบุตร, ประวัติการศึกษา, หน้า 72.

⁸⁸ ธเนศ ขำเกิด, “แนวทางพัฒนาประชาธิปไตยในโรงเรียน,” สยามรัฐ (12 กรกฎาคม 2535): 3.

⁸⁹ ไพโรถ เลิศพิริยภมล, “การสอนประชาธิปไตยแบบตาบอดคล้ำข้างของกระทรวงศึกษาธิการที่ต้องรีบแก้ไขอย่างถอนรากถอนโคน,” มติชน (28 ตุลาคม 2534)

⁹⁰ ภระมล ทองธรรมชาติ, “การเผยแพร่และปลูกฝังจิตสำนึกประชาธิปไตยในหมู่คนไทย,” มติชน (27 พ.ค.2534): 3.

กรรมในหอประชุมโรงเรียน ซึ่งครูจะนั่งแยกจากนักเรียน และครูใหญ่จะเป็นประธานในพิธี⁹¹ เป็นต้น

3. ปรัชญาการศึกษาทำให้เกิดชนชั้นและช่องว่างทางสังคม

จากที่เคยเชื่อกันว่า“การศึกษาจะทำให้เกิดความยุติธรรมในสังคมมากขึ้น ทำให้ทุกคนไม่ว่ามาจากชนชั้นไหนมีโอกาสเท่าเทียมกันและทำให้ชนชั้นเสื่อมสลายไปในที่สุดแต่จากประสบการณ์ทุกวันนี้ ปรากฏว่าระบบการศึกษาดูเหมือนจะส่งเสริมให้เกิดชนชั้นมากขึ้น Ivan Illich ได้กล่าวโจมตีระบบการศึกษาในปัจจุบันว่ามีหลักสูตรแอบแฝงอยู่ทำให้เกิดชนชั้น...และช่องว่างในโอกาสระหว่างผู้อยู่ในนครหลวงกับผู้อยู่ในชนบทยิ่งกว้างมาก”⁹²

ผลที่เกิดขึ้นจึงทำให้“โรงเรียนกลายมาเป็นเครื่องมือสำหรับคัดเลือกและสร้างชนชั้นปกครอง” (คือตามลัทธิเม็งจื่อ ผู้ที่ทำงานด้วยมืออยู่ภายใต้การปกครอง ผู้ที่ทำงานด้วยหัวสมองเป็นผู้ปกครอง)⁹³

4. ประชาธิปไตยไทยเป็นแบบประชาธิปไตยราชการ

การปฏิวัติ 2475 โดยคณะราษฎร ประชาธิปไตยเกิดจากข้าราชการประจำไม่ใช่เกิดจากราษฎร ประชาธิปไตยจึงเป็นแบบประชาธิปไตยข้าราชการ (bureaucratic democracy) การศึกษาที่เป็นอยู่จึงไม่เอื้ออำนวยต่อประชาธิปไตย คือคนที่เรียนสูงขึ้นก็อาจไม่ไปเลือกตั้งก็ได้หรืออาจมีการเดินขบวนประท้วงรัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้งและยินยอมที่จะให้อำนาจของราชการประจำเข้ามาแทนที่⁹⁴ ผลของระบบการศึกษาจึงก่อให้เกิดระบบพรรคพวก การครอบงำ และผลประโยชน์

⁹¹ ชนิดา รัชพลเมือง, พื้นฐานการศึกษาหลักการและแนวคิดทางสังคม, (ภาควิชาสารัตถศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2534), หน้า 125-126.

⁹² เสน่ห์ จามริก, การเมืองกับการศึกษาของไทย, (โครงการพัฒนาสังคมศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา สนง.คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี, 2523) อ้างถึงใน อัมพร มีสุข, “สภาพปัจจุบันและแนวทางปฏิรูปการศึกษา”, คำบรรยายในการอบรมนักศึกษา นักเรียนนักปกครองระดับสูง รุ่นที่ 2 ณ.วิทยาลัยการปกครอง 18 มิถุนายน 2517, การสัมมนาเรื่องการศึกษาเพื่อมวลชน, หน้า 73-74.

⁹³ นิโคลัส เบนเนต, การศึกษาในประเทศด้วยพัฒนา, แปลโดย อรรถพร พงษ์วาท (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์เคล็ดไทย, 2518), หน้า 81.

⁹⁴ นิพนธ์ ศศิธร, การศึกษาเพื่อพัฒนาประเทศไทย, (พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ,2524), หน้า 33-34.

3. ผลข้างเคียงของปรัชญาการศึกษาไทยทำให้เกิดระบบการแข่งขันและเห็นแก่ตัว

การศึกษาไทยมีระบบแนวคิดปรัชญาเป็นเอกภาพเดียวกันตั้งแต่อนุบาลจนถึงอุดมศึกษา คือการลอกเลียนตำรามาไว้ในสมอง ในขณะที่ตะวันตกเขาเก็บตำราไว้ในห้องสมุด แต่ระบบไทยเอาสมองเป็นห้องสมุด เวลาสอบก็แข่งขันกันว่าสมองใครจะมีตำรามากกว่ากัน⁹⁵ ส่วนครูที่สอนก็มักจะทำให้เกิดการปลูกฝังให้เด็ก“เห็นแก่ตัว”คือสอนเฉพาะวิชาที่จะต้องไปแข่งขันกับเขาเด็กจะต้องเรียนอย่างเดียวตามคำสั่งของผู้ปกครองจนไม่ได้ดูหน้าหลังของโลกและสังคม วิธีการแข่งขันแบบนี้จะเป็นการปลูกฝังนิสัยและค่านิยมที่เห็นแก่ได้และเห็นแก่ตัวและจะติดไปจนเป็นผู้ใหญ่⁹⁶ ทำให้ล้มวิชาหรือพื้นฐานต่อการเอื้อในระบบประชาธิปไตย คือคนที่เรียนสูงขึ้นไปหาที่จะมีความเป็นประชาธิปไตยตามไปด้วย

4. ปรัชญาการศึกษาแบบประชาธิปไตยไม่ได้สร้างให้เด็กเกิดความคิด ข้อบกพร่องของประชาธิปไตยในโรงเรียนคือการละเลยต่อการสนับสนุนความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ของนักเรียนบทบาทที่สำคัญของครูอาจารย์แทนที่จะเน้นการสนับสนุนและส่งเสริมกลับเป็นการกำหนดกรอบความคิดให้กับนักเรียน สาเหตุที่เป็นเช่นนี้เพราะครู อาจารย์ถูกจำกัดด้วยบทบาทอันเป็นขั้นตอนของระบบราชการ⁹⁷ เสรีภาพของนักเรียนจึงเป็นเพียงแค่เสรีภาพภายใต้ขอบเขตที่จำกัดและรัดกุมภายใต้ระเบียบแบบแผน

4 สรุป

ระบบการศึกษาไทยยังห่างไกลจากแนวคิดแบบประชาธิปไตยอยู่มากทำให้เกิดช่องว่างระหว่างการศึกษา กับโลกที่ไร้พรมแดน นั่นคือในขณะที่สังคมได้พัฒนาไปสู่สังคมโลก ก้าวไปสู่พัฒนาความเจริญทั้งทางสังคมและเศรษฐกิจแบบประชาธิปไตยเสรี แต่ระบบการศึกษากลับหันหลัง

⁹⁵ ไพบุลย์ จันทยศ, “แนวคิดเพื่อปฏิรูปเอกภาพการศึกษา,” สยามรัฐ (4 กุมภาพันธ์ 2530): 14.

⁹⁶ คำหมาน คนโต, “ระบบที่ปลูกฝังความเห็นแก่ตัว,” มติชน (20 มิถุนายน 2534): 9.

⁹⁷ ณรงค์ฤทธิ์ ศักดาณรงค์, “ประชาธิปไตยในสถาบันการศึกษา,” สยามรัฐ (2 กรกฎาคม 2534): 11.

เข้าคลอง คือตกอยู่ภายใต้อำนาจของกลุ่มผู้มีโอกาสเท่านั้น และกลุ่มผู้มีโอกาสก็ต่างพยายามที่จะจำกัดขอบเขตของการศึกษาเพื่อให้แคบที่สุดเท่าที่จะทำได้

ส่วนปรัชญาการศึกษาไทยในส่วนที่เกี่ยวกับเป้าหมายนั้นพบว่าเป้าหมายการศึกษาเปลี่ยนไปตามบริบททางสังคม เป้าหมายไม่ได้เป็นสิ่งสัมพัทธ์ หรือคงทนถาวร ปรัชญาการศึกษาไทยจึงหาตัวตนที่แท้จริงไม่ได้ เพราะปรัชญาหรือเป้าหมายการศึกษาเป็นการตอบสนองให้กับสิ่งใดสิ่งหนึ่งในเวลาใดเวลาหนึ่งโดยกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งเท่านั้นเอง และกลุ่มที่มีบทบาทที่สำคัญต่อแนวความคิดในด้านปรัชญาการศึกษาสามารถแบ่งเป็นกลุ่มต่างๆได้ คือ

1. กลุ่มผู้มีอำนาจทางสังคม

กลุ่มผู้มีอำนาจในสังคมคือกลุ่มที่มีบทบาทในการกำหนดกฎหมาย, นโยบายและวิถีชีวิตของคนในสังคม กลุ่มผู้มีอำนาจเหล่านี้จะมีผลเป็นอย่างมากในการสร้างแนวความคิดทางด้านการศึกษาว่าจะให้เป็นไปในรูปแบบไหน

2. กลุ่มนักปราชญ์ นักวิชาการทางสังคม

กลุ่มนักปราชญ์และนักวิชาการต่างๆ ถือได้ว่าเป็นผู้รู้ของสังคมในการสร้างแนวความคิดต่างๆ ปรัชญาการศึกษาของไทยส่วนใหญ่จึงเกิดจากบรรดานักคิดนักวิชาการ โดยเนื้อหาส่วนใหญ่จะใช้วิธีการของเนื้อหาทางประเทศตะวันตกที่ตั้งเป็นโจทย์ไว้ ไม่ว่าจะ เป็น ปรัชญาแบบอรรถิภาวนิยม ปรัชญาแบบปฏิรูปนิยม หรือปรัชญาแบบพัฒนาการนิยม ฯลฯ ซึ่งจากโจทย์เหล่านี้ทำให้นักวิชาการต่างๆ นำบริบทของสังคมไทยที่ศึกษาไปวิเคราะห์กับโจทย์ที่ตั้งไว้ ผลการวิเคราะห์ตรงกับโจทย์ข้อไหน นั่นก็คือผลลัพธ์ของบริบทปรัชญาการศึกษาไทยนั่นเอง

ดังนั้นปรัชญาการศึกษาในส่วนของเป้าหมายการศึกษาจึงยังไม่สามารถก้าวไปสู่ความเป็นเสรีประชาธิปไตยคือการศึกษาในทางเลือกของตนเองได้ครบโดที่ระบบการศึกษายังถูกควบคุมอยู่ภายใต้ของผู้มีอำนาจทางสังคมหรือภายใต้สังคมนรัฐ

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย